

פרק ד

לעיל: "תחילת פ"א בהגהה וספ"א וספ"ב¹. הגהת הצ"צ² (?).

בוזה"ק: צ"ל חסר וא"ו, כמ"ש בכ"מ בספר התניא (וכן הוא ביחזקאל ח' ב': "כמראה זהר", דניאל יב' ג': "כזהר הרקיע"), לבד הצריך תקון (?): הגה"ת פ"א, רפ"ב אגה"ת: פ"ג, פ"ד [ב"פ], פ"ו. ועוד.
בוזה"ק: עיין זח"ג קכב, א, ובלקו"ת ד"ה מה טובו, וביאיר נתיב מע' תשובה. ר"ח שער התשובה³.

בוזה"ק בקצת מקומות: זח"א ריט, ב. ועיין ג"כ זח"א סב, א, והגירסא בר"ח – דלהלן – וזח"ב ריד, ב⁴.

שאין לך דבר שעומד בפני התשובה: לשון הרמב"ם ביד הל' תשובה פ"ג הי"ד. לעיין מקורו בנ"כ היד⁵. עיין זח"ב קו, א⁶. לעיל ח"א פכ"ה⁷.

ואפי' ע"ז וג"ע וכו': פשט פשוט: בתיבת "וכו" רומז אדה"ז לשפיות דמים, ששלשתם יהרג ואל יעבור.

ואולי יש לומר שרמז רמז אדה"ז בכתבו "ע"ז וג"ע וכו'" – ולכן לא

1) ראה לקו"ש חי"ט ע' 401 הערה 12 שדברי הצ"צ צ"ע, דלכאורה, הכוונה היא לרפ"ב (ואולי זוהי גם הכוונה בהסימן שאלה).

2) ב"קיצורים והערות לספר התניא" ע' לט.

3) בזהר – "ביאור מלת תשובה": "ודא איהו תשובה תשוב ה". ומפרש בלקו"ת (בלק עה, א): "תשובה היינו תשוב ה', ויש ה' תתאה ה' עילאה, והן ב' תשובות". וביאיר נתיב (על מ"ש במאורי אור (אות ס') "תשובה מל' או בינה, תשוב ה' עילאה לי' או תשוב ה' תתאה לו"): "סוד תשובה עיין בזהר כו", ומציין כ"מ שבהם נתבארה הדרגא העליונה בתשובה. ובר"ח (שער התשובה פ"ב): "תשובה תשוב ה' עליונה .. לגבי י' .. ותשוב ה' (תחתונה) להתייחד עם ו", ומוסיף: "הקדמה זו נרמזה בקצרה בתיקונים .. והיא בארוכה במקומות אחרים בזהר", עיי"ש בארוכה.

4) בזח"א ריט, ב: "לית לך חובא בעלמא דלא אית לי' תשובה בר מהאי". ובזח"א סב, א מוסיף: "בר בתשובה סגי". ובר"ח: "ובמקצת נוסחאות מספרים כת"י כתב בר בחילא דתיבתא תקיפא". ובזח"ב ריד, ב: "והני מילי כד לא עביד תיובתא שלימתא" (וראה הערת רבינו ב"לקוטי הגהות לתניא" ע' נח"ט).

5) בכסף משנה מציין רק מקור דברי הרמב"ם שתשובה מועלת גם במי שנאמר שאין לו חלק לעולם הבא (ולא מקור הלשון "שאיין לך כו"). – ובמק"א ("שיעורים בספר התניא" ע' 948 הערה 4) מציין רבינו: "ע"פ ירושלמי פאה פ"א, א. ובז"ח ס"פ בראשית".

6) ושם: "לית מלה בעלמא דקיימא קמי תשובה".

7) ושם (לעיל ע' קג) מציין רבינו לירושלמי פאה הנ"ל, וליד הל' תשובה.

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים – סה

הזכיר שפיכות דמים בצותא חדא עמהם – להחומר המיוחד שבע"ז וג"ע בנוגע לענין התשובה, כדאיתא בע"ז [יז, א] "כל באי' לא ישובון כו"⁸, דפירש שם אמינות (ע"ז) וזנות (ג"ע) אם אביק בי"⁹. וביד הל' עכו"ם פ"ב ה"ה: "ישראל שעבד עכו"ם .. ואין מקבלין אותם בתשובה לעולם שנאמר כל באי' גו". ולכן מדגיש אדה"ז "שאין לך דבר עומד בפני התשובה ואפילו ע"ז וג"ע". ועיי"ש בנ"כ¹⁰ דגם בהם תשובה מועלת.

ופי' בר"ח: שער הקדושה פי"ז.

קודם המשים כו' קודם ששים: ירושלמי¹¹ בכורים פ"ב ה"א, וסתמא דבבלי מו"ק כח, א – דלא כרבה ורב יוסף שם¹². עיין מראה הפנים בירושלמי שם¹³ שתירץ כן אקושית תוד"ה כרת – שבת כה, א ותוד"ה אשת – יבמות ב, א.

בירמי': כח'.

וצע"ג¹⁴ מה ענין חנני' בן עזור לכאן, דהוא מיתתו בידי אדם, כדאיתא בסנהדרין פט, א¹⁵. אלא פשיטא דלא הוה התראה וכו', ולכן

---

(8) משלי ב, יט.

(9) "כיון דאביק בה טובא כמינות דמי".

(10) בכסף משנה: "כתב הרמ"ך תימה הוא זה דהא מפורש בגמרא בהדיא דמקבלין אבל אינו מאריך ימים, דכל דפריש ממינות מת מיד, ורב חסדא הי' מקבל בתשובה .. ומי יוכל לומר שלא נקבל לכל בעלי תשובה, וצ"ע". ובלחם משנה: "כוונתו לומר שאנו לא נקבל אותם, לפי שהוא דבר קשה שיחזור, שמי שחוזר הוא מת מחמת כפיית יצרו, וזה שלא מת ודאי שלא שב כהוגן .. אבל ודאי שאפשר לו לשוב, ואם שב יש לו חלק לעולם הבא .. האי' יתברך היודע ששב בלב שלם מקבל תשובתו".

(11) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 134.

(12) בירושלמי שם (ובפי' פני משה): "מת לחמשים שנה מת בהיכרת, כתיב אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי וגו' .. וכתוב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה" (הזהיר שיעשו להם תקנה שלא ימותו מיתת כרת כל ימי עבודתם שהוא עד בן חמשים .. לששים מיתה האמורה בתורה .. כתיב אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה, הגע עצמך שיצא ממצרים בן עשרים שנה, ועוד עשה במדבר ארבעים שנה, ומת, נמצאת אומר המת לששים שנה מיתה האמורה בתורה". וכ"ה במו"ק שם: "מת בחמשים שנה זו היא מיתת כרת .. ששים זו היא מיתה בידי שמים". – ודלא כרבה ורב יוסף שם: "אמר רבה מחמשים ועד ששים שנה זו היא מיתת כרת"; "רב יוסף כי הוה בר שיתין עבד להו יומא טבא לרבנן אמר נפקי לי מכרת".

(13) ושם: "ומה שכתבו (התוס') .. דהתלמוד הזה (בירושלמי) חולק על הש"ס דילן דקאמר מחמשים ועד ששים זו היא מיתת כרת וכו' – רבה הוא דקאמר לה התם, אבל סתמא דהש"ס דילן כמו סתמא דהכא".

(14) ראה הביאור בזה – ב"שיעורים בספר התניא" ע' 950 הערה 11. לקו"ש ח"ט ע' 116 ואילך.

(15) ושם: "שלשה מיתתן בידי אדם .. המתנבא מה שלא נאמר לו .. כגון חנני' בן עזור".

לא היתה מיתתו בידי אדם אלא מת בדבר ד', כמש"נ¹⁶ "לא שלחך ד' גו' לכן גו' השנה אתה מת".

גם: לא נתפרש בן כמה שנים הי', ומנא לן דהוה קודם ס'.

ובמהדורא קמא דאגרת התשובה¹⁷: "הי' מת ממש (ולא כתב "קודם ששים שנה") .. וכמו שכתוב בירמי' (כח') גבי חנני' בן עזור שנתחייב מיתה בידי שמים ומת בחדש השביעי". וגם זה צע"ג – דשם הי' דבור מיוחד שימות, ומהי ההוכחה שבכל מיתה בידי שמים הי' מת ממש.

בער ואונן: עיין לעיל פ"א.

ימיהם — בנעימים: באיוב לו' יא': "ימיהם בטוב ושניהם בנעימים". בתילים עח' לג': "ימיהם ושנותם בבהלה". בסנהדרין קח, א: "ימיהם בטוב ושנותם בנעימים". אבל הלשון "ושנותיהם" — לא מצאתי לעת עתה.

עפ"י מ"ש: דברים לב' ט'.

כדכתיב: בראשית ב' ז'.

ומאן דנפח: עיין לעיל ח"א פ"ב.

שאין לו דמות: עיין לעיל ח"א פ"א¹⁸.

דברה תורה כלשון בני אדם: ברכות לא, ב. לעיל ח"א פכ"ב.

כמ"ש וברוח: תילים לג' ו'.

וכמ"ש כי: לכאורה הוא דברים י' יז'. וא"כ צ"ל הוא אלקי האלקים¹⁹.

הודו: תילים קלו' ב'.

ויבואו: איוב א' ו'. תיבת "להתיצב" היא ביו"ד א' בפסוק.

לא הובא כאן הפסוק "בני האלקים" דבראשית ו' ב' — דשם רוב המפרשים²⁰ פירשו דקאי על בני השרים והשופטים.

אלקים הוא בחי' חיצונית לגבי שם הוי': להעיר משער היחוד והאמונה פ"ד²¹.

(16) ירמי' כח, טר"ז.

(17) ע' תקה ואילך.

(18) פמ"ב (ס, א). וראה בהנסמן שם (לעיל ע' רפא).

(19) כ"ה גם ב"הערות ותיקונים בדא"פ".

(20) רש"י, רמב"ן, ראב"ע ועוד.

(21) ושם: "שמש ומגן הוי' אלקים .. כמו שהנרתק מגין בעד השמש כך שם אלקים מגין לשם הוי' כו".

אל"י: בהקדמת תיקוני זהר²². ובסידור הנוסח הוא: "אנת הוא חכים כו' הוא מבין"²³.

כנודע: להעיר מאגה"ק סי' כט'²⁴.
שבפסוק: דה"א כט' יא'.
כמ"ש באשר: קהלת ח' ד'.

כמ"ש אהא: נוסח אקדמות – כ"ה בלקו"ת ד' עד, ד²⁵. ולהעיר ממדרש תילים מזמור ס"ב – הובא בלקו"ת ב' נ, ד²⁶.

"ובמהדו"ק כתב בזה"ל לפי שהברת הה"א הוא מקור ההבל של האותיות המתחלקות לה' מוצאות הפה הידועים כמ"ש באתא קלילא דלית בי' מששא. וכדכתיב בהבראם בה"א בראם. כי מקור ההבל של רוח פיו ית' הוא במח' ית', ע"ד ישראל עלו במח' כו', אשר היא רמוזה בה"א ראשונה של שם הוי"ו" – הגהת הצ"צ²⁷.

שאינ לו דמות כו': נסמן לעיל¹⁸.

וככה: להעיר ג"כ מאגה"ק סט'²⁸.

כל חד וחד לפום שיעורא דילי': ע"ד לשון זח"א קג, א²⁹.

וכפי אשר: להעיר מח"א פ"ג.

ה"א וכו': צ"ע כוונת "וכו"³⁰.

אורייתא מחכמה נפקא: בזח"ב קכא, א: "נפקת". ועיין לעיל ח"א פנ"ב³¹.

(22) יז, רע"ב.

(23) כ"ה גם ב"הערות ותיקונים בדא"פ".

(24) ושם (בסופו): "רצון העליון ב"ה הוא למעלה מעלה ממעלת חכמה עילאה וכמו כתר ועטרה שעל המוחין שבראש".

(25) ושם: "אות קלילא דלית בי' מששא כמבואר באקדמות".

(26) ושם: "במדרש תהלים (רס"י ס"ב) בענין בה"א בראם, מה ה"א כשאדם מוציאה מתוך פיו אין בה לא ריחוש שפתים ולא חריצת לשון כך בלא עמל כו', וזהו הבל היינו אות ה' אתא קלילא כו'".

(27) ב"קיצורים והערות לספר התניא" ע' לט.

(28) ושם: "להבין קצת אלקותו יתברך מנפש המלובשת בבשר האדם .. וע"פ מאמר הזהר ע"פ ויפח באפיו נשמת חיים מאן דנפח מתוכי' נפח .. וממנה יוכל האדם להבין קצת בספירות העליונות שכולן מאירות בנשמתו הכלולה מהן".

(29) ראה גם הנסמן ברפמ"ד (לעיל ע' רצא).

(30) ראה גם "הערות ותיקונים בדא"פ": "צ"ע למה מרמז".

(31) וראה בהנסמן שם (לעיל ע' שכט).